

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра права

Кваліфікаційна робота

**на тему: «ЗАХОДИ ВПЛИВУ ЗА ПОРУШЕННЯ БАНКІВСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА»**

Студентки ІІ курсу групи Пр 01-19
факультету економіки і права
освітньо-професійної програми
Конституційне і адміністративне
Право денної форми здобуття
освіти
Зі спеціальності 081 Право
Другий магістерський рівень
вищої освіти
Ворошук Ярослави Ігорівни

Допущено до захисту
« ____ » _____ року

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук,
доцент Златіна Н.Є.

Завідувач кафедри права

(підпис) (ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	6
1.1. Історичний аспект становлення вітчизняної банківської системи...	6
1.2. Сучасна банківська система України: поняття, структура та роль у ринковій економіці.....	18
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ЗАХОДИ ВПЛИВУ ЗА ПОРУШЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	27
2.1. Банківський нагляд та підстави до застосування заходів впливу з боку Національного банку України.....	27
2.2. Заходи впливу до банку та особливий контроль за його діяльністю.....	32
2.3. Організація роботи з проблемними банками.....	44
Висновки до розділу 2.....	50
ВИСНОВКИ	52
РЕЗЮМЕ	58
RESUME	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження проявляється в проблемах реструктуризації недійсних та проблемних активів українських банків, у роботі з процесами продовження реорганізації та ліквідації неплатоспроможних установ, подовження подальшої капіталізації банків. Банківська система потребує вдосконалення, а реформування банківського сектору повинно бути направлено на зниження вартості капіталу для вітчизняних суб'єктів, задля забезпечення стійкості економічного розвитку. Так як банківська система є складовою більш широкої системи, а саме – економічної системи держави, дане питання є більш ніж актуальне на сьогодні, адже наша країна має певні прогалини у банківському законодавстві та при здійсненні Національним банком України банківського нагляду.

Банківська система займає особливе місце в Україні, особливо після переходу самостійної держави до ринкової економіки, адже наша держава є постсоціалістичною країною, а таким важко переходити до докорінної зміни економічного укладу. У цих умовах і зросла роль фінансового та банківського законодавства, роль яких саме забезпечити адекватне правове регулювання сучасних фінансових відносин в інтересах народної держави.

Набута за ці роки законодавча та нормативно-правова база страждає за наявністю серйозних протиріч та подальший розвиток банківського законодавства вимагає внесення змін та доповнень, розробки та прийняття нових законодавчих і нормативно-правових актів.

Дане питання досліджували такі відомі фахівці: *С. Гловайський, Ю.А. Ровинський, М.В. Карасьова, К.С. Бельський, Н.Ю. Пришва, В.Д. Чернадчук, А.Т. Ковальчук, Л.Г. Єфімова, О.П. Орлюк, О.М. Пастушенко, В.Л. Кротюк, І.С. Гуревич, А.М. Мороз, О.І. Лаврушин, М.І. Савлук, В.С. Сухарський* та інші.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

Предметом дослідження є застосування заходів при порушенні банківського законодавства.

Метою дипломної роботи є в тому, щоб опираючись на наукові напрацювання та аналіз законодавства України, повно і комплексно дослідити і охарактеризувати порядок формування та діяльність банківської системи України, а також систему банківського нагляду та заходи впливу за порушення банківського законодавства. Визначити принципи формування та діяльності органів банківської системи України, урегульованих фінансово-правовими нормами та іншими галузями права, так як фінансове, вміщує відголоски норм адміністративного та цивільного права. Уданій роботі переслідується мета – сформулювати науково обґрунтовані висновки, щодо банківського законодавства та описання заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Відповідно до поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**:

- аналіз банківського законодавства та його становлення у державі;
- виявлення неточностей та прогалин в існуючій банківській системі та банківському нагляді;
- дослідження специфіки банківського нагляду та роботі банків в Україні;
- виявлення засобів посилення ефективності заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Для того, щоб розглянути поставлені питання ми будемо керуватися діючою нормативно-правовою базою, зокрема досліджувати висвітлення даних питань в Законах України, Цивільному кодексі України, Інструкції Про порядок регулювання діяльності банків в Україні та іншими нормативно-правових актах, проаналізуємо думки експертів з цих питань на основі наукової літератури і періодичних видань, таких як *журнали «Фінанси, облік, банки», «Банківська справа», «Актуальні проблеми економіки» та газети «Голос країни» та «Урядовий вісник».*

Методи дослідження складають загальнотеоретичні методи та підходи до визначення проблеми здійснення банківського нагляду в Україні. З цією метою використовується система як *загальнонаукових (метод системного аналізу, структурно-функціональний, ретроспективно-порівняльний, метод*

моделювання і прогнозування), так і спеціальних (формально-юридичний, порівняльно-правовий, статистичний) методів дослідження.

Теоретичне значення мало застосування системно-структурного методу.

Структура дипломної роботи.

Дослідження складається зі вступу, двох розділів: перший розділ складається з двох підпунктів, другий – з трьох підпунктів; висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Історичний аспект становлення вітчизняної банківської системи

На сьогодні, сучасний етап розвитку нашої держави, розвиток будь-якої сфери її галузі права – безперечно важливий, значний вплив мають саме процеси, які відбуваються всередині економічної та фінансової сферах України. Система права досить «вразлива» щодо утворення нових чи відокремлення вже існуючих суспільних відносин, а отже, і потребує формулювання дуже якісно нових правових норм, що поступово оформлювались би у правові інститути, підгалузі та галузі права. Зразковим прикладом саме таких правовідносин можуть бути суспільні відносини у банківській сфері та сфері фінансового права. Протягом саме останніх років відбулися істотні зміни у становленні банківського законодавства у нашій державі. Наразі, поняття «банківське право» міцно закріпилось у науково-юридичній термінології та широко вживається у практиці банківської діяльності, але в той же час, розвиток ринкової економіки, сфери діяльності комерційних банків, розвиток спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів та установ, взаємовідносини між банком та клієнтом та низка інших факторів, вказують на гостру потребу розвитку та вдосконалення правового забезпечення банківської діяльності. Для того, щоб розібратись у сучасній системі банківського права та діяльності його регулювання, необхідно повернутись до історичного становлення та розвитку діяльності банківської системи, адже для розуміння сучасності потрібно пізнати минуле.

Банківська система України будувалась під впливом фінансових криз, саме нестабільність в країні дала змогу підійти максимально до урегулювання проблем та прогалин у цій сфері. Ця система опирається на принципи та правовий порядок функціонування всієї грошово-кредитної та фінансової сфери, а головні її засади закріплені в Конституції України.

Банківську систему сьогодні потрібно розглядати як велику динамічну цілеспрямовану величезну систему, вона постійно розвивається, навіть у час кричи, навіть, якщо здається, що вона переривається, це лише тимчасові спади

та регрес, у подальшому ця система весь час надолжує втрачене та розвивається знов. [16, с.6-9].

Вважається, що батьківщина слова «банк» - Італія, із її *banco*, що означає лавка, контора, де, зазвичай, італійці розкладали свої монети. Проте батьківщиною самої банківської справи вважається саме Греція, та багато думок вчених, які розходяться у своїх твердженнях, так можна зустріти описи про те, що банківська справа зародилась у Вавилоні, Римі, та навіть у Венеції. Проте, по сьогоднішній день, немає точної відповіді про територію заснування першого банку.[14, с. 4-6].

Загалом, розвиток банківського права поділяють на етапи, а саме – IV основні етапи.

I етап – від античності до виникнення Венеціанського банку;

II етап – з 1156 р. до заснування Англійського банку в 1694 р.;

III етап – з 1694 р. до кінця XVIII ст.;

IV етап – з початку XIX ст. до теперішнього часу.

I етап розвитку банківської діяльності (зародження) розповідає саме про перші появи банківських справ, де першими банкірами були жерці у стародавніх Вавилоні та Греції. Саме храми одержували великі подарунки, пожертви, також існували штрафи та доходи від земельних ділянок і основним завданням жерців-банкірів було грамотне розподіляння та уміле розпорядження майном, видача позик і участі у вигідних підприємствах задля подальшого збільшення доходу, який би давав можливість гідно підтримувати пишність святині.[14, с. 7-9]

Такі кошти використовувались для видачі лихварських кредитів, які приносили великий дохід за рахунок більшого відсотка, це дало хід появі нових кредитів: під заставу майна, яке при не поверненні боргу, йшло у розпорядження церкви.

Окрім цього, грецькі жерці за окрему процентну плату брали скарби та гроші на зберігання у потаємних підвалах-сховищах та, поступово, з припиненням діяльності храмів, припинялась і їх банківська діяльність. [14, с. 7-10]

У IV ст. до н.е. в Афінах конкурентами храмів стають трапечити, найменування пішло від назви стола, на якому мінйали проводили свої грошові операції. Крім обміну, вони займались так само і зберіганням коштів та видачею кредитів. Пізніше, за рахунок виникнення різноманітності спеціалізацій, прийшли і різноманітні трапечити, наприклад, ті, які займались не лише лихварськими кредитами, а і промисловими, здійснювали довгострокові інвестиції у промислові підприємства, задля отримання відсотків, йменувались довейстаї. Мінйальною справою займались аргираймоси.[14, с. 9-10]

Такий стрімкий подальший розвиток, зумовив появу і розповсюдження банків у Єгипті, де організовані, так звані, «королівські банки» О. Македонським, управлялись греками.

Банківська справа у Римі була організована на кшталт грецької банківської системи у III ст. до н.е. Банки там мали назву аргентарії або мензарії. Вони також брали гроші та цінності на зберігання, здійснювали обмінні операції та видавали позики, як лихварські, промислові, так і під заставу нерухомості, тобто, іпотечні. Нове у цій сфері було проведення аукціонів, де продавалось заставлене майно своїх та інших банків з отриманням комісійних. [14, с.11-14]

З початком хрестових походів та епохи великого переселення, банківська справа обмежувалась лише мінйальною справою. У цей час перевезення грошей було великим ризиком, мінйали займались передачею грошових переказів у інші міста. У цей же час, золото почало втрачати свою цінність і почали з'являтися паперові гроші та дрібні золоті монети, які в подальшому були замінені сріблом та міддю. [14, с.16-19]

Грошові знаки у кожній країні почали відрізнятись, мали свою назву та зміст, так прийшов і обмін грошей, щось подібне до сучасного обміну валют. За допомогою мінйал та банкірів люди почали міняти гроші. [14, с.17-19]

Аналогічні операції проводились у Стародавній Греції жерцями, храмами та у Стародавньому Римі менсаріями. Із занепадом Римської Імперії, занепала і банківська справа та приєднані до неї ремесла.

II етап розвитку банківської діяльності (жирооборот) відіграв велику роль у відродженні банківської справи, а саме – хрестоносці стали спасителями цієї галузі. У цей період часу найкращими банкірами були тамплієри, Орден тамплієрів не була банком, у сучасному розумінні цього слова, адже фінансові операції були лише побічною додатковою діяльністю. Кошти, які віддавались їм під заставу, не були об'єднані в єдиний загальний фонд і не віддавались під інші операції, а залишались в особистих сховищах та були доступні лише за їх згоди. [14, с.20-24]

З початком своєї діяльності, тамплієри використовували лише звичайний депозит, де вкладник, за зберігання своїх коштів та майна, сплачував певну суму за охорону. Надалі, з плином часу, італійці вдосконалили цю систему та операцію так, що народився вклад до запитання, терміновий депозит з відчуженням власності, а також відновлювальний терміновий вклад. Тамплієри, які були, фактично, знатними міняйлами, переробили теорію обміну, яку створили після розпаду Римської імперії, греки, цю теорію успадкували навіть вся Європа через посередництво євреїв та ломбардів. Декілька сторіч поспіль прийом вкладів здійснювався за системою тамплієрів, оскільки була відсутня необхідність змінити чи відредагувати їх. Використання було, в основному, саме для надання позик солідним клієнтам-позичальникам, які оперували сільськогосподарськими позиками і сприяли прогресу даної галузі. За допомогою тамплієрів також було впроваджено і подвійний запис, тобто, записувались джерела коштів та напрям їх використання. Було знайдено касові журнали, що зазначали у той період баланс рахунків короля. Тамплієри стали відомими на весь світ, здійснюючи подібні фінансові операції, адже їх послугами користувались усі вельможі та, навіть, королі! Орден розробив систему надійного зберігання, збору та перенаправлення великих грошових сум та інших цінностей. [14, с.20-23]

Розвиток торгівлі та виробництва зумовив розквіт та відродження банківництва. Багато країн Європи саме завдячуючи торгівлі, відкрили свої перші банківські справи, які створювали купці для зберігання грошей та

здійснення рахунків. З плином років, поступово, вони почали виникати і у великих торгових центрах, таких як Флоренція, а з часом і Франція, Гамбург, Нідерланди, Англія.

Через зловживання міняйлами своїх обов'язків та різноманітність мінової валюти, деякі міські управління з часом відкрили свої громадські банки. Перші з яких з'явилися в Італії. Однією із причин також було і те, що поступово всі гроші торговців зосереджувались у банкірів, пізніше, між собою почали здійснюватись безготівкові розрахунки, тобто, перенесення грошей в книгах із рахунку на рахунок, що почало називатись жирооборот (коло).

У Венеції був створений один із перших жиробанків під назвою «Монтъева», з 1156 р. це була одна із перших громадських установ, куди вносились податки і де проводились окремі банківські операції. Пізніше, за рахунок злиття дрібних банків, був створений банк Святого Георгія у 1407р., знаходився він під заступництвом Генуї. Цей банк мав багато привілеїв, навіть мер при заступі на посаду повинен був присягати, що зобов'язується захищати самостійність банку Святого Георгія. Із згодом, Папа Римський надав право цьому банку відлучати від церкви усіх боржників, проте за усі 42 роки користування цим правом, боржників у нього не було. У 1675 був перетворений на жиробанк. [14, с.24-30]

Отже, з цих історичних фактів, можемо зробити висновок, що банки не виникали раптово, а з часом, якого було доволі багато, розвивались однією злагодженою системою, яка весь час потребувала вдосконалення і йшла шляхом розвитку. Починаючи із самих первинних форм та еволюції грошового еквіваленту, які повністю відрізнялись від сьогодення, навіть не були схожі, з кожним етапом розвитку, кожним роком, ставали дедалі більш схожими на сучасні розвинені форми банківських установ, проте зберігали їх суттєві риси. Довгий шлях еволюції ще не завершено, наступний період розвитку – це *II етап розвитку банківської діяльності (державні банки)*.

Внаслідок зловживань місцевих банкірів, у 1609 р. уряд заснував Амстердамський банк під гарантію міста. Основними операціями, які

проводились у подібних банках були операції зі зберігання коштів та розрахункові операції, такі як:

- приймалися гроші на зберігання і банками забезпечувалось їх надійне зберігання, особливо у важкі часи. Звичайне зберігання повністю відрізнялось від сучасних депозитних операцій. Банк не мав права використовувати їх для проведення власних операцій саме тому клієнти і не отримували відсотків зі зберігання, а навпаки, ще й сплачували комісійні за належне зберігання;
- найчастіше, саме клас торговців мав гроші у таких банках на своїх рахунках, також, саме вони здійснювали розрахункові операції через проведення переказів або з перенесення коштів зі своїх рахунків на рахунки одержувачів, якщо ті мали рахунки у цьому ж банку.

Отже, на цей час розвитку банківської системи, у Європі були лише жиробанки, які були створені, в основному, задля проведення рахунків та надійного зберігання майна та грошей.

III етап розвитку банківської діяльності (спеціалізовані банки). Щодо подальшого розвитку, він перемістився до Англії, саме там у цей час з'явився Англійський банк у 1694 р., який був створений Уільямом Петерсоном із ціллю вирішення урядових фінансових проблем. Вже на той час існував статутний капітал банку, який нараховував 1 200 000 фунтів стерлінгів і був вилучений державою, це потягнуло за собою випущення банківських квитків на таку ж саму суму. Так як Англійський банк був монополістом, то і мав право торгувати золото та розплачуватись цими квитками, дисконтувати векселі. Також, у цей час з'явилося заставне право – позики під заставу майна з умовою його відчуження при неповерненні кредиту. Окрім того, банку було дозволено приймати внески для поповнення свого капіталу і виплачувати по них відсотки.

Пізніше виникають спеціалізовані банки у Шотландії, Банк Британської компанії для торгівлі полотном, Паризька облікова каса, Петербурзький банк, Пруський банк для морської торгівлі. [5, с.16-25]

Із появою нових банків, з'являється і новий спосіб розрахунків – перенесення коштів з рахунку на рахунок за допомогою чекового обігу. В сьогоденні закордоном, саме за чеками і здійснюється значна частка розрахунків.

Саме на цьому етапі розвитку банківської системи і виникають депозитні операції, які раніше мали назву операцій зі зберігання коштів. Із часом, банкіри зрозуміли, що суми грошей, які вкладаються, майже не змінюються, виплати покриваються надходженнями, а залишок вкладу поступово навіть збільшується. Саме з цього випливає, що кругленьку частину, з довірених їм грошей, можна без зайвих збитків для вкладників пускати в оборот шляхом обліку векселів і видачі позик. [7, с. 5-16; 8, с. 5-8]

З таким висновком, банкіри перейшли до практики, і відразу змінився характер вкладних операцій та самих банків – банки перетворились на депозитні, а вкладники, які були повідомлені про зміни, відмовились від сплати комісійних і з нетерпінням чекали виплати відсотків.

Оскільки такі депозитні операції стали вигідними і банкірам, і клієнтам, вони набули вражаючої популярності та поширення, майже одразу з'явилися три основні види депозитів: до запитання, строкові та ощадні.

Також, однією із головних рис цього етапу була поява емісійних банків, які займалися емісією банкнот.

IV етап розвитку банківської діяльності (розширення повноважень банків).

На даному етапі розвитку значного поширення набули саме депозитні банки Англії, Шотландії, Австрії, Німеччини, Швейцарії, а також Північної Америки.

З початком ХІХ ст., з'явилися центральні банки, які монопольно виконували функцію емісії банкнот. Наполеоном у 1800 р. був створений Центральний банк Франції, окрім цього ще виникли Австрійський банк у 1806 р. та Російський державний банк у 1860 р.

Окрім того, з'явилися і спеціалізовані банки, а саме: іпотечні – під заставу нерухомості, народні, які обслуговували населення, ремісничі, які обслуговували

ремесників. Також, функціонували і позикові каси, які надавали кредити та ощадні каси, які приймали внески від населення та не мали права займатись кредитуваннями, вони були державними установами і розміщували гроші у державні цінні папери. Дуже швидко набули популярності ломбарди, які виникли у Пруссії у 1848 р. і швидко розповсюдились серед інших країн.

Отже, немало банків існувало у Європі на Північній америці у ХІХ ст., зокрема, багато з них почали формуватись у повноцінні банківські системи, із центральними банками, універсальними та спеціалізованими. Так і наступає ще один, пов'язаний з цим етап – *IV етап розвитку банківської діяльності (ринок цінних паперів)*.

Саме впродовж цього періоду, конкуренція призводить до універсалізації банків, впродовж цього процесу депозитні операції все більше переплітаються з чековими і переказами, все дедалі більше розширюються депозитні і кредитні операції, це призводить до появи все нових банківських операцій. [14, с. 9-16]

У 1877 р. запроваджуються лізингові операції, а пізніше, банками починають проводитись факторингові операції. Ринок цінних паперів починає розвиватись та зумовлює розширення операцій з такими цінними паперами, а пізніше, у 70-х рр. ХХ ст., і сек'юритизацію активів.

Окрім того, законодавчі обмеження участі банків на ринку цінних паперів, сприяли виникненню трастових операцій. Банки почали розширення торгівлі золотом, розвивали кореспондентські відносини та займались валютними операціями.

Постійне удосконалення банківської діяльності зумовило розвиток та формування сучасних банківських установ та валютного ринку, які займаються достатньо широким колом фінансових питань, здійснюють розрахунково-касове обслуговування клієнтів та відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку економіки держави. Крім того, особливий статус банків пов'язаний з їх серйозною відповідальністю за стан економіки країни, оскільки вони мають надзвичайний вплив на масу грошей в обігу. Саме це є причиною необхідності існування особливої системи контролю і регулювання діяльності банків –

банківська система, та окремої законодавчої бази з нормативно-правовими актами, що регулювали би цю систему. [12, с. 9-12]

Що стосується України, становлення нашої банківської системи можна розглядати з приходом країни до незалежності та створення своєї Конституції, саме цей документ є «серцем» усіх галузей управління державою. Для України також було декілька етапів становлення банківської системи через надходження іноземних капіталів до вітчизняних банків. [38, с. 3-6]

Перший етап (1991-1995 рр.), на його початку іноземним інвесторам було ще важко подолати стереотипи, які закоренились у ще пострадянській Україні, та велике бажання побудувати самостійну країну із сильною та витривалою економікою підштовхувало політичні кола країни до поживлення дискусії щодо необхідності допуску іноземного капіталу на внутрішній ринок банківських послуг, що саме почав зароджуватись. [49, с. 15-19]

Пізніше, у цьому ж році, урядом було дозволено створити філії іноземних банків на території України, але недостатня розвинутість механізмів, після здобуття Україною незалежності, регулювання банківського регулювання, призвела до переважно спекулятивного характеру діяльності іноземних банків. Саме тоді і спостерігалось збільшення припливу іноземного спекулятивного капіталу з офшорних зон, територій Росії, Франції та Прибалтики.

Проте, не звертаючи увагу на ці дані, у 1993 р., на території України та її фінансовому ринку з'явився банк із 100% французьким капіталом, із назвою «Креді Ліоне Україна». Слід зазначити, що банки Латвії, Росії та Франції на той час діяли із порушення чинного законодавства, сприявши вивезенню капіталу за межі України. Ці банки працювали, завдаючи шкоди економіці та фінансовому ринку України через валютні спекуляції та нелегальний вивід національного капіталу. Задля поборення та протидії цієї проблеми, український уряд встановив жорсткіші та чіткіші правила функціонування іноземних банків у банківському секторі держави. Так, у 1994 р. Національний банк України приймає рішення про заборону створення філій іноземних банків на території України, що значно

послабило інтерес ненадійних та спекулятивних банків до української банківської системи. [38, с. 19-27]

В кінці кінців, на фінансовому ринку України у 1994-1995 рр. почали працювати іноземні банки та їх представництва, з яких офіційно зареєстровано було 12. Слід зауважити, що на цей час експансія іноземних фінансових установ до нашої державної банківської системи, відбувалась двома головними шляхами:

- відкриття нових банків, а згодом і дочірніх філій, тобто початок діяльності банку практично з нуля;
- купівля і розвиток вже існуючих на ринку українських банків.

Гарним прикладом був французький банк «Calyon», який створив на території України свій дочірній банк із подальшим придбанням українського Індустріально-експортного банку у 2005 р.

Другий етап (1996-1998) розпочинається лібералізацією умов входження іноземних інвесторів на фінансовий ринок України. Головною особливістю даного періоду було зниження темпів інфляції, поетапне економічне зростання, загалом, дуже сприятлива макроекономічна ситуація на фінансовому ринку, що було причиною припливу іноземного банківського капіталу в Україну. Наслідком цього, кількість банків із часткою іноземного капіталу в країні збільшилась, як і зі 100% іноземним капіталом. Впродовж 1997 р. було створено декілька дочірніх банків, які стали відомими та популярними серед клієнтів, такі як: «Аваль», «Укрсоцбанк» та інші.

У другій половині 1990-х років, іноземні банки не надавали спектр якісних банківських послуг, а скоріше, займались у більшій мірі спекулятивною діяльністю. Адже, основною метою приходу більшої частини іноземних банків на наш ринок було інвестування в облігації внутрішньої державної позики. Велика кількість банків після зниження ставок за ці дії та зниження обсягів спекулятивних прибутків від таких операцій, згорнули свою діяльність на нашому фінансовому ринку. [35]

Слід зазначити, що впродовж другого етапу більшість іноземних банків створювались і для підтримки операцій зовнішньої торгівлі своїх рідних країн на

українському ринку, проте фінансова криза у 1998 р. призвела до зменшення іноземного банківського капіталу в Україні.

Що стосується *Третього етапу (1999-2005 рр.)*, то у цей період можна було спостерігати певну стабілізацію банків як вітчизняних, так і з іноземним капіталом, на фінансовому ринку держави. Не слід не брати до уваги і те, що фінансова криза 1998 р. значно зменшила інтерес іноземних банків та інвесторів до України, як банківського сектору. Також, у цей час була дуже низька платоспроможність, спостерігались політико-правова нестабільність та несприятливий інвестиційний час. Проте, вже через 2 роки, а саме, у 2000 р. зростає інтерес до української банківської системи з боку сусідів, а саме – російських банків, зі стабілізацією ситуації в країні. Багато російських банків, які придбали у той час вітчизняні банки, та ввійшли на наш ринок із російським капіталом. [39, с. 22-28]

Російські банки, із самого початку входження на український ринок, ставили за мету обслуговування експортно-імпортних фінансових потоків своїх клієнтів та здійснення інвестицій. Із часом, почали працювати операції поглинання українських банків і, згодом, у такий спосіб, захоплення українського фінансового ринку.

На цьому етапі банківська система України була відкрита для надходження іноземних капіталів, всі банки працювали в одному правовому полі, абсолютно незалежно від походження капіталу, і контролювались на загальних умовах.

Входження іноземного капіталу в Україну регулювалось певними нормативно-правовими актами та нормативними документами, як Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про режим іноземного інвестування», положенням «Про порядок іноземного інвестування в Україну» тощо. Нормативно-правовою базою передбачалося, що в Україні можуть створюватись дочірні банки зі 100% іноземним капіталом, з частковою участю іноземних інвесторів, а також представництва іноземних банків. Але, відповідно до ст. 24 Закону України «Про банки і банківську діяльність» іноземні банки

мали право відкривати представництва на території України лише за певних умов. [2; 17; 18]

Законодавча база постійно потребувала і потребує вдосконалення, саме з цієї причини, Асоціація українських банків здійснювала свій моніторинг проектів законів, змін до законів із залученням до цієї роботи юристів комерційних банків. Ця робота потребувала постійного та тісного співробітництва Асоціації українських банків з Урядом, Національним банком України, комітетами Верховної Ради України. Одним із найголовніших завдань, яке було поставлено перед Асоціацією українських банків, була її участь у підготовці нової редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність». Як і планувалось, був розглянутий та підготовлений проект змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність», саме в частині надання іноземним банкам права на створення філій на території України.[2;3]

На цьому, третьому, етапі модернізація банківської системи країни продовжувалась, як і стабілізація та очищення системи від спекулятивних інвесторів. У 2004 р. кількість банків з іноземним капіталом значно скоротилась, як і зі 100% іноземним капіталом, російські банки надавали перевагу покупці акцій або ж частковій участі із покупкою частки українського банку.

Загалом, у 1995-2005 рр. домінуючою тенденцією залишалась поступова зміна та перетворення банківського сектору України у високодохідний «грунт» для іноземного капіталу та його захоплення як платформи для подальшого розростання бізнесу. Як і в будь-який час, існували як негативні, так і доволі позитивні наслідки діяльності банків в банківській системі України. Банки з іноземним капіталом – були однією із найвагоміших поштовхів до розвитку та вибудуванню сучасної системи діяльності фінансового ринку, розвитку економіки та банківської діяльності на території України. [25]

На сьогодні, зупинити процеси глобалізації у фінансовій сфері неможливо але перша необхідність – розумне керування ними в інтересах розвитку національної економіки.

Історія дійшла до моменту підписання угоди про асоціацію з ЄС та вступу в дію угоди про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, що згодом, дасть нам змогу побачити подальший розвиток усієї фінансової та банківської сфер в Україні, адже ці угоди віддзеркалюватимуться на нашій економічній ситуації. [38, с.34-46; 39]

1.2. Сучасна банківська система України: поняття, структура та роль у ринковій економіці

Одна із найнеобхідніших умов у ефективному розвитку та функціонуванні економіки будь-якої країни – розвиток банківської системи, адже вона сприяє раціональному розподіленню та використанню фінансових ресурсів. Українська банківська система пройшла через значну кількість фінансових криз, у період інтеграції України у світовий фінансовий простір, провідну роль відіграли відносини з іноземними сусідами.

Так і зараз, на сучасному етапі розвитку українська банківська система пов'язана із уповільнюючими її розвиток труднощами, які зачіпають і її функціонування та впливають на формування повноцінних ринкових засад. Україні бракує правового супроводу для повноцінного функціонування її банківської системи. Банківське законодавство виділяється у займанні певного особливого місця, яке притаманне лише йому в системі законодавства України та являє собою систему нормативних актів, які містять у собі банківські правові норми та їх регулювання. Сучасне банківське законодавство має деякі особливі ознаки, наприклад, попри поступове прийняття законів у цій сфері, для банківської справи досі характерна багаторівневість правового регулювання.

Взагалі, банківська система – це сукупність різних видів банків та банківських інститутів, за допомогою яких і здійснюється мобілізація коштів, надаються клієнтам різноманітні банківські послуги з прийому та надання кредитів. [37, с. 87-100]

Під банківською системою розуміється не довільне явище, а складова частина кредитно-грошової системи, елемент економічної бази суспільства та

країни, який розвивається та існує за законами ринкової економіки. Дана система є повністю внутрішньо організованою, взаємопов'язаною і має загальну мету і завдання.

Банківська система існує по всьому світу, у кожній його країні і є складовою частиною фінансової системи держави. Існують певні вимоги, яким вона має відповідати задля нормального функціонування.

Перш за все, у країні має бути достатня кількість діючих банків та кредитних установ. Як і будь-яка система в державі, банківська система невпинно та безперестанно розвивається і постійно змінюється кількісно та якісно.[38, с. 53-59]

Так як у системі не повинно буди зайвих елементів, у цьому секторі економіки повинні бути відсутніми банківські установи, які не приступили до виконання банківських операцій у встановлені строки, які діють не належним чином без оформлених ліцензій на здійснення банківських операцій або утворені не згідно з чинним законодавством та актом засновника про створення.

Як загальновідомий факт, в Україні функціонує центральний, «головний» банк, який виступає основним координатором кредитних інститутів та виконує функції управління грошово-кредитними і фінансовими процесами всередині нашої економіки. Національний банк України також здійснює нагляд за роботою інших банків. Важливе значення має його незалежність від уряду, який складається з таких елементів: система призначень функціонерів центрального банку, взаємовідносини з урядом, конституційне закріплення за центральним банком функцій цінової стабільності, монетарне фінансування бюджетного дефіциту, монетарні інструменти. [36, с. 67-79]

Поряд із Національним банком України пліч-о-пліч йдуть різноманітні комерційні банки, що охоплюють усі сфери української економіки, зовнішні зв'язки з іншими країнами, здійснюють широчезний діапазон банківських операцій та фінансових послуг для клієнтів, якими є фізичні та юридичні особи.

Слід також зазначити, що на території України діють банки й кредитні установи, які не обмежуються акумуляцією і розподілом коштів підприємств,

організацій, а й сприяють накопиченню капіталу, активно вливаються в усі сфери економіки.[2; 41, с. 65-78]

Так як банківська система є складовою ще більш широкої економічної системи держави, банки приєднані як механізм регулювання господарського життя, тісно пов'язані із бюджетом і податковою системою, з політикою цін та прибутків, з умовами зовнішньоекономічної діяльності та системою ціноутворення. Окрім того, банківська система взаємодіє з економікою, активно накопичує та вкладає кошти населення і підприємств, сприяючи зростанню рівня життя. Банківська система є специфічною економічною структурою, яка має особливе призначення і виконує спеціальні функції в економіці держави.

Банківська система є законодавче визначеною сукупністю фінансових інститутів із чіткою структурою, які займаються банківською діяльністю.

Специфіка банківської діяльності – в її функціях:

- створення грошей і регулювання грошової маси;
- трансформаційна функція;
- стабілізаційна функція;

Найважливішою функцією банківської системи є створення та регулювання грошей та грошової маси, банківська система налагоджено працює в отриманні її, зменшуючи та збільшуючи її, відповідно до змін попиту на гроші, у цій справі активно приймають участь всі ланки банківської системи і стосується усіх напрямків банківської діяльності.[7, с. 34-52; 9, с. 43-67; 8]

Що стосується, трансформаційної функції, то вона полягає в тому, що банки мають можливість змінювати (трансформувати) величину і строки грошових капіталів та фінансові ризики, шляхом мобілізування вільних коштів одних суб'єктів та передаючи їх іншим. [4, с. 28-40]

Стабілізаційна функція – функція сталості банку та грошового ринку. Як відомо, для діяльності банків характерна висока ризикованість та банки весь час працюють в умовах постійної загрози з боку банкрутства або втрати грошей, тому ця функція відіграє важливу роль у житті та нормального функціонування банківської системи, адже на банку лежить велика відповідальність перед

інвесторами та вкладниками за банківський ризик своїх постачальників. Виконання даної функції забезпечується шляхом прийняття законів та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність усіх ланок банківської системи та створення належного механізму контролю та нагляду за їх злагодженим функціонуванням. [12, с. 26-43]

Сучасна банківська система України, як і в більшості країн, складається з двох рівнів. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», а саме, згідно зі ст. 4 цього Закону, першим та основним рівнем виступає Національний банк України та його організаційна структура, на другому ж рівні – стоять комерційні банки різних видів і форм власності, спеціалізації та сфер діяльності з відповідною мережею установ. Тобто, банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону. [19; 2, ст.4]

Національний банк України відповідає за підтримання стабільності національної грошової одиниці та функціонування банківської системи. Національний банк являє собою «банк банків», тобто, найголовніший у цій галузі банківської системи, центральний банк країни. Цей банк позиціонується, як один із «найважливіших атрибутів державності» та виступає емісійним центром держави, банком уряду, органом банківського регулювання та нагляду, органом монетарного та валютного регулювання економіки. Саме ці функції, що визначає законодавство і надають йому змогу впливати та контролювати економічне життя в країні. [12; 25; 36, с. 46-67]

Окрім того, Національний банк України, виступаючи головним банком держави, є координатором діяльності кредитних інститутів і виконує функції управління грошово-кредитними і фінансовими процесами в економіці країни. Більш того, Національний Банк України здійснює розрахункове обслуговування центральних органів влади, веде рахунки Державного казначейства, зберігає кошти державного бюджету України та позабюджетних фондів, бере на себе розрахунок державного боргу, за рахунок розміщення державних цінних паперів, їх погашення та виплати доходу за ними. [3; 41, с. 15-24]

Однією із найбільших «привілеій» Національного банку України, є повна незалежність, тобто, свою діяльність він здійснює незалежно від органів влади України, має повне право законодавчої ініціативи і в своїй діяльності підзвітний лише Президенту України та Верховній Раді України. [3; 36, с. 21-40]

Як центральний банк держави, він також здійснює регулювання грошової маси, застосовуючи такі інструменти як: визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків, процентну політику, депозитну політику, операції з цінними паперами, регулювання імпорту й експорту капіталу, рефінансування комерційних банків. А також, має право на емісію національної валюти, має право встановлення її в обіг, організація інкасації, зберігання та перевезення грошових знаків теж підлягає відповідальності цього банку, як і порядок ведення касових операцій для банків, підприємств і організацій.

Виконуючи функцію найголовнішого серед банків, Національний банк України забезпечує функціонування платіжної системи, організовує міжбанківські розрахунки, виступає для комерційних банків певним кредитором в останній інстанції, здійснює кредитування банків, маючи на меті підтримку їх ліквідності шляхом надання ломбардних та стабілізаційних кредитів. [3, 9, с. 46-54; 48, с. 56-60]

Як орган банківського регулювання та нагляду, Національний банк України, здійснює державну реєстрацію і ліцензування банків, визначає правила, що регламентують їх діяльність, встановлює принципи і стандарти ведення бухгалтерського обліку та звітності в банках. [3; 9]

Як органу валютного регулювання, йому відводиться також важлива роль, так як Національний банк України видає нормативні акти щодо ведення валютних операцій та визначає структуру валютного ринку України, організовують торгівлю валютними цінностями на ньому, видає ліцензії на проведення операцій із валютними цінностями, здійснює контроль за діяльністю банків та інших установ на валютному ринку.

Одна із головних особливостей Національного банку України – він є юридичною особою, має статутний капітал, який знаходиться у загальнодержавній власності, печатку Державного герба України, займається господарською діяльністю. Можемо зробити висновок, що діяльність цього «особливого» банку скерована на забезпечення єдиної державної політики в галузі грошового обігу, кредитування, фінансування і розрахунків у народному господарстві. [3; 56, с. 34-42]

До другого рівня банківської системи в Україні можемо віднести комерційні банки, які можуть бути різними за формами власності, спеціалізації та сферами діяльності.

У ринковій економіці відведена велика роль комерційним банкам, які акумулюють значну частину кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам великий спектр фінансових послуг таких як кредитування, залучення депозитів, розрахункове обслуговування, випуск та розміщення цінних паперів, тощо. [33, с. 23-50]

Сьогодні комерційні банки на сучасному ринку економіки є багатофункціональними установами, які мають змогу діяти в різних секторах ринку позичкового капіталу і займаються майже всіма видами кредитних і фінансових операцій, пов'язаних з обслуговуванням господарської діяльності своїх клієнтів. Також, комерційні банки іноді називають «супермаркетами фінансового ринку», у зв'язку з тим, що основне навантаження щодо фінансово-кредитного обслуговування припадає саме на комерційні банки. [5, с. 12-32; 15, с. 10-53]

Кожен банк визначає сферу своєї діяльності, виходячи із потреб клієнтів, яких він обслуговує, не дивлячись на широкий спектр послуг, що надаються такими банками, кожен із них є окремим «творцем» сфери своєї діяльності. Проте існує і ряд базових послуг, які надаються такими банками, які дозволяють зарахувати даний фінансовий інститут до установ банківської системи. Певні основні функції, що визначають його економічну суть є: посередництво в

кредиті, посередництво в розрахунках і платежах, випуск кредитних знарядь обігу. [8; 9; 42, с. 11-45]

Із загальної кількості діючих банків, невеликі банки становлять найбільшу групу.

Причому на певну групу банків припадає 54,3% суми сплаченого статутного капіталу банківської системи. На початок 2001 року на 10 найбільших банків (перших у банківському рейтингу за сумою капіталу) припадав 41% капіталу банківської системи України. У країнах Західної Європи на 3-4 найбільших банки припадає більш ніж 70% капіталу всієї системи. Таким чином, можемо зробити висновок, що таке становище рейтингу вітчизняних банків говорить про невисокий ступінь концентрації банківського капіталу у нашій державі. [12; 33]

Групування комерційних банків за сумою сплаченого статутного капіталу можемо побачити на нижченаведеній таблиці.

Таблиця 1. Групування комерційних банків за сумою сплаченого статутного капіталу

Область	Кільк. банків	Частка банків, %	Середній розмір сплаченого статутного капіталу, млн. грн.
Київська і м. Київ	79	51,30	27,52
Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Луганська	35	22,73	22,96

АР Крим, Запорізька, Одеська, Херсонська	23	14,94	10,39
Чернігівська, Полтавська	6	3,90	18,70
Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська	7	4,55	20,86
Волинська, Тернопільська, Чернівецька	4	2,60	17,25
РАЗОМ	154	100	—

Слід зазначити, що безпосередньо важливу роль грає і розподіл державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, так як органи державної влади мають вплив на діяльність банків та фінансово-кредитних установ. Саме в ході українських реформ, ми маємо змогу спостерігати за державним управлінням банківської сфери. Постійне втручання держави та гіперопіка над банками призводять до негативних наслідків. Тож, існування Національного банку України із наглядом за банківською сферою зсередини, значно полегшує існування цієї сфери загалом. [15, с. 69-80;10, с.28-89]

Висновки до розділу 1

Отже, з усього вищевказаного, можемо зрозуміти, що перш за все, банківська система – це розгалужена сукупність банків, банківських інститутів та фінансово-кредитних установ, які діють у межах одного-єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком і йому підпорядковуються.

Що стосується сучасної банківської системи України — це сфера різноманітних послуг для своїх клієнтів: від для нас звичних депозитно-позичкових і розрахунково-касових операцій, що визначають основу банківської

справи, до найновіших форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, що використовуються банківськими установами (лізинг, факторинг, траст та інші).

На даний момент, не зважаючи на усі труднощі, які відбулись в історії нашої держави, кризи та фінансові нестабільності, банківська система України, як система ринкового типу знаходиться на шляху становлення і має перспективи розвитку, вона становить органічну частину загальноекономічного комплексу і безпосередньо взаємодіє з економікою країни в цілому. Банківська система України повинна відігравати значну роль в економічних процесах, що проявляється в утворенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливання капіталів, нагромадження коштів для структурної перебудови економіки, приватизації та розвитку підприємництва.

Ефективність банківської системи країни надзвичайно багато в чому залежить від процесу її реструктуризації, проведення належної державної політики у сфері банківської діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ЗАХОДИ ВПЛИВУ ЗА ПОРУШЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

2.1. Банківський нагляд та підстави до застосування заходів впливу з боку Національного банку України

Як нам відомо вже, що найголовнішим в структурі банківської системи є Національний банк України, який здійснює нагляд і регулювання банків для сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи в країні. Можна стверджувати, що банківське регулювання існує задля створення стабільної

банківської та фінансової системи. Саме банківський нагляд надає кредиторам, позичальникам та звичайним клієнтам упевненість у тому, що ними своєчасно та повністю виконуються зобов'язання, банки стабільно працюють і злагоджено функціонують. [25; 53, с. 10-13]

Національний банк України здійснює нагляд і регулювання усіх банків в Україні та їхніх підрозділів за кордоном, іноземних банків на території України та інших організацій і громадян у частині дотримання Закону України «Про банки і банківську діяльність».[2]

Національний банк вивчає та досліджує діяльність і аналізує ризики та перспективи банку та банківської системи. А саме застосовуються такі підходи:

- професійне судження при оцінці ризиків, яких припускає банк у своїй діяльності на фінансовому ринку. Вивчається стійкість та безпечність роботи банку, використовуються передові методи та інструменти нагляду на основі оцінки ризиків;
- оцінка перспектив з урахуванням не лише поточних ризиків банку, але й тих, що високо ймовірно, можуть зародитися в майбутньому. Національний банк України впроваджує систему раннього реагування на проблеми конкретного банку, щоб упередити та звести на мінімум негативні наслідки для його клієнтів та партнерів банківської системи;
- фокус уваги на тих питаннях і банках, що становлять найбільшу загрозу для сталості банківської системи держави.

Так як стійкість та сталість цієї складної системи, злагоджена її робота – запорука успішної економіки країни, ці підходи дозволяють саме передбачити можливі проблеми у діяльності конкретного банку та вчасно кинути заходи впливу на знешкодження проблеми у ньому.

Окрім того, Національний банк України виявляє та реєструє банківські групи, щоб попередити можливе виведення коштів з банку в компанії, що підконтрольні одному власнику, адже банківська група – це група фінансових організацій, які мають спільного власника, або контролюючу особу, саме це і

дозволяє посилити контроль над такими можливими проблемами. У такій групі банківські активи повинні становити більш ніж 50%. [3; 60, с. 23-79]

Прозора структура у банку дозволяє уникати надмірного кредитування осіб, які пов'язані з банком та виведенню коштів з банку. Структура власності вважається прозорою, якщо у ній дозволяється визначати зв'язки між банком та його власниками. Такі підходи дозволяють передбачати можливі проблеми у діяльності конкретного банку та вчасно застосувати заходи впливу. Наразі, Національному банку України відомі кінцеві власники істотної участі всіх банків. [34, с. 14-36]

Одним із важливих наглядів, є нагляд Національним банком за власниками та керівниками банків. Він має перевірити ділову репутацію усіх власників та керівників банків для захисту їхніх клієнтів від можливих проблем та зловживань з боку цих банків. Загалом, керівники та власники зобов'язані мати бездоганну ділову репутацію але Національним банком не визнається бездоганна ділова репутація власників і керівників тих банків, що стали неплатоспроможними з будь-яких причин.

Зокрема, підлягає перевірці і професійна придатність керівників та майновий стан власників, а вартість майна власника повинна бути більшою або дорівнювати частці в капіталі банку. Власником банку має бути підтверджено законність походження його майна. [7, с. 67-83; 11, с.47-52]

Виділяється загалом чотири основні причини регулювання банків:

- грошово-кредитна політика, тобто спроможність створювати гроші;
- розміщення кредитів, а саме канал кредитів та інвестицій;
- конкуренція та інновації задля попередження картелів;
- «розважливе» регулювання допомагає збереженню приватних накопичень, оперування механізмами платежів та схильність до банкрутства.

Що стосується напрямів впливу банківського регулювання, то Національний банк України впливає на діяльність інших банків за такими основними напрямками:

- створення законодавчих та інших спеціальних умов, які б давали можливість банкам реалізувати свої економічні інтереси;
- встановлення законодавчих нормативів та нагляд за їх дотриманням для забезпечення ліквідності банківської діяльності.

Основними підходами банківського нагляду є: формальний нагляд, змістовний нагляд та ризик-орієнтований нагляд.

Формальний нагляд – аналіз кількісних показників діяльності банку, зокрема виконання ним економічних нормативів.

Змістовний нагляд – перевірка системи внутрішнього контролю, надання консультацій для виправлення негативної ситуації, застосування заходів впливу.

Ризик-орієнтований нагляд – оцінка ризиків внутрішнього та зовнішнього середовища, здійснення заходів зі зменшення негативного впливу ризиків, прогнозування потенційних ризиків.

Тобто, банківський нагляд – необхідна система заходів щодо контролю та активних злагоджених дій національного банку України, які спрямовані на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких саме і здійснюється наглядова діяльність Національним банком, законодавства України та встановлених нормативів, задля забезпечення стабільності та злагодженої роботи банківської системи та захисту інтересів вкладників, кредиторів банку.

Банківський нагляд здійснюється на індивідуальній та консолідованій основі, а також застосовує заходи впливу за порушення вимог законодавства щодо банків та банківської діяльності.[2; 3; 60, с. 44-87]

Розглянувши докладніше, можемо зрозуміти, що банківський нагляд на консолідованій основі – це нагляд, який здійснюється Національним банком України за банківською групою саме з метою забезпечення стабільності та злагоженості в роботі банківської системи та обмеження ризиків, на які наражається банк внаслідок участі у банківській групі, шляхом моніторингу, регулювання та контролю ризиків банківської групи у визначеному порядку, який визначається Національним банком України. До того ж, небанківські

фінансові установи, які не є учасниками банківської групи, як і інші – також підлягають нагляду Національним банком у межах нагляду на консолідованій основі.

Банківський нагляд Національним банком України здійснюється у формі інспекційних перевірок так безвиїзного нагляду.

Завданням такого банківського нагляду є захист клієнтів та вкладників, які мають розміщені кошти в банках, від неефективного управління та шахрайства, створення конкурентного середовища у банківському секторі, забезпечення прозорості банківського сектору, ефективності банківської діяльності та стійкості, організації підтримки необхідного рівня стандартів та професіоналізму у банківському секторі. [58, с. 214-226]

Щодо основних принципів сучасного банківського нагляду, то ними є:

- постійне вдосконалення методичного та нормативного наглядових процесів;
- багаторівневність системи нагляду за банками;
- вдосконалення наукового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення нагляду за банками;
- постійне підвищення кваліфікації спеціалістів банківського нагляду;
- посилення публічності та прозорості фінансового стану банків, широке використання механізмів ринкової самодисципліни;
- використання закордонного досвіду, приклад інших країн, запровадження міжнародних стандартів і кращої практики банківського нагляду.

Також, слід зазначити, що нагляд за діяльністю банківських установ робиться на підставі аналізу видів і структури активних операцій, це стосується напрямків розміщення коштів банку, видів та структури пасивних операцій, джерел коштів банку, підходів до управління капіталом та капіталізацією банку, його ліквідності та ліквідності балансу у ньому, рівня адміністративно-господарського, фінансового та стратегічного управління, тобто менеджменту. Крім того, слід додати також на підставі аналізу за системами внутрішнього

контролю та аудиту, характеру взаємовідношення банку з клієнтами та кредиторами тощо. [12, с. 45-73]

Тобто, усі банківські проблеми є результатом дії низки чинників, проте найчастіше вони є наслідком кредитних проблем, так як кредитування є основною сферою діяльності банків та банківських установ. Здебільшого, втрати за кредитами виникають з недоліків системи контролю та управління кредитними ризиками певного банку. Окрім цього, серед усіх інших суттєвих причин виникнення таких проблем у діяльності банків, є також і порушення банківського законодавства та шахрайство.

Вкрай важливим є своєчасне виявлення проблем банку, оскільки з плином часу проблема може спричинити суттєве поглиблення, а отже, і ускладнити її подолання або ж нашаровувати негативні наслідки один за одним. Розглянемо основні симптоми банківських проблем:

- кількісні (втрати капіталу та низька якість активів);
- якісні (погана репутація);
- похідні (неприбутковість, проблеми з ліквідністю);

Одними із найголовніших ознак наявності проблем у банку, найчастіше, є відсутність прибутковості, втрата капіталу, проблеми з ліквідністю, низька якість активів або ж проблеми, що пов'язані із репутацією банку.

Причинами проблемності банку можуть бути:

- стратегічні помилки (щодо позиціювання на ринку, мережі філій та організаційної структури);
- порушення нормативних вимог або ж шахрайство (вкрай ризикова політика, відсутність прозорості у структурі власності банку та інше);
- зовнішні фактори (зміна ринкової ситуації, непередбачені зовнішні обставини). [10, с. 35-97]

Як ми бачимо із досвіду світових країн, проблеми банку з ліквідністю дуже рідко можуть виникнути самі по собі, як правило, вони є сигналом наявності більш серйозних проблем. Що стосується збитків банків за кредитами – вони зумовлені недоліками в управлінні ризиками та проблемами в організації

контрольних процесів, які опрацьовані не повною мірою та не дозволяють запобігти незваженій практиці надання таких кредитів, доволі велику концентрацію кредитів, невиправдані ризики, недотримання керівництвом встановленої політики та правил, шахрайство, недотримання порядку схвалення управлінських рішень та інші правопорушення. [35, с. 44-92]

Слід зазначити, що найбільш популярний підхід щодо аналізу факторів, що визначають проблемність банків, існує у визначенні банку як проблемного за результатами рейтингу, який отримано на той момент. Варто реагувати швидко та неупереджено. Рейтинг, включаючи оцінки якості активів, ліквідності, капіталізації, прибутків, складається на підставі перевірок інспекції, як в університеті, від 1 до 5, де навпаки, 1 – найкраща оцінка, а 5 – найгірша. Якщо банк отримує рейтинговий бал 4 або 5 – він автоматично вноситься до списку «проблемних банків». [48, с. 23-52]

2.2. Заходи впливу до банку та особливий контроль за його діяльністю

Заходи впливу, які застосовуються Національним банком України щодо «проблемних банків» носять непримусовий та примусовий характер. Так як основним завданням Національного банку та його нагляду є регулювання діяльності комерційних банків з метою приведення їх діяльності у відповідність із нормами та вимогами чинного законодавства і нормативних актів, а також з метою забезпечення ліквідності, платоспроможності та сталості банківської сфери, захисту інтересів кредиторів та вкладників, Національний банк пильно слідкує за такими банками і має свої заходи впливу.

Непримусові заходи впливу застосовуються при незначному рівні підвищеного ризику та глибини проблем у фінансово-кредитній діяльності такого банку та носять добровільний характер вирішення таких проблем та, звичайно, розуміння наявності певних проблем з боку комерційного банку. [44, с. 23-52; 48]

Що стосується примусових заходів впливу, то вони застосовуються Національним банком України у разі характеристики діяльності комерційних банків та їхніх установ як діяльність з високим рівнем ризику, а саме: при порушенні комерційними банками та їх установами чинного законодавства, економічних нормативів, порядку, строків та технологій виконання банківських операцій, якщо комерційні банки та їх установи допускають несанкціоновану емісію, не виконують нормативні акти Національного банку України, не подають звітність чи недостовірну її, якщо їх діяльність є збитковою та спричиняє становище, що загрожує інтересам вкладників та кредиторів банку, перешкоджає антимонопольним діям чи праву клієнта вільно вибирати будь-який банк.

Вибір заходів впливу повинен визначатись найбільш ефективним вирішенням наявних проблем у діяльності таких банків та проводиться з урахуванням характеру допущених порушень, причин, які зумовили такі порушення, загального фінансового стану комерційного банку та значимості даного банку на ринку банківських послуг. [51, с. 92-103]

Підставами, як правило, для застосування такого непримусового чи примусового впливу можуть бути:

- результати здійснених перевірок діяльності комерційних банків чи установ таких банків;
- матеріали правоохоронних органів чи інших органів, що мають характеризувати дотримання вимог законодавчих актів з питань банківської діяльності комерційними банками та установами комерційних банків
- результати перевірок діяльності комерційних банків аудиторськими організаціями, уповноваженими відповідно до законодавства
- інші матеріали, що характеризують діяльність комерційних банків

Якщо у будь-якому випадку, банк не погоджується з рішенням про застосування примусових заходів впливу, це рішення може бути оскаржене в арбітражному суді.

Отже, основні підстави, за якими можуть бути застосовані такі міри до банку за порушення банківського законодавства, це за оглядом висновку:

- інспекційних перевірок;
- перевірок банків з питань фінансового моніторингу;
- безвиїзного нагляду;
- аналізу дотримання банками вимог банківського законодавства;
- перевірок діяльності банків аудиторськими фірмами;
- перевірок дотримання банками валютного законодавства;
- контролю за усуненням банками у їх діяльності порушень.

Також, як захід впливу, Національним банком застосовується *письмове застереження*, у разі потреби висування до банку певних вимог щодо усунення порушення існуючого банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку або виявлення недоліків у його роботі. [25; 26]

В письмовому застереженні Національним банком України мають бути визначені заходи, яких необхідно вжити та дотриматись банку у визначені строки з метою усунення виявлених порушень, зокрема щодо:

а) усунення конкретних порушень або недоліків у роботі банку чи його відокремленого підрозділу, які безпосередньо ще не мали впливу на його фінансовий стан, та надалі можуть призвести до його погіршення та загрози інтересам клієнтів банку;

б) усунення банком порушень економічних нормативів;

в) зменшення невиправданих витрат банку;

г) обмеження занадто високих процентних виплат за залученими коштами;

г) коригування фінансової звітності банку за результатами банківського нагляду;

д) неподання на письмову вимогу Національного банку або уповноваженої Національним банком особи документів для проведення перевірки;

е) забезпечення проведення обов'язкової аудиторської перевірки банку та подання висновків аудиторськими фірмами відповідно до законодавства про аудиторську діяльність;

є) недопущення повторного порушення порядку формування обов'язкових резервів протягом календарного року;

ж) порушення вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;

з) інших порушень.

Так, наприклад, якщо банк порушує норматив миттєвої ліквідності Н4 і його значення перебуває в межах 10-15 %, то банк зобов'язаний: перш за все, надати прогностичні розрахунки джерел надходження та використання коштів на 60 днів, розробити заходи щодо підвищення ліквідності до нормативного рівня, оновлювати інформацію по нормативу Н4 щомісячно і подавати її до 10-го числа наступного місяця. [21; 20]

Банк зобов'язаний подати Національному банку протягом п'яти робочих днів із дати отримання письмового застереження відповідь із зазначенням строку, протягом якого він зобов'язується вирішити виявлені проблеми, усунути порушення та вжити заходів щодо недопущення у майбутньому таких помилок та порушень у подальшій діяльності.

Національний банк має право надати до них зауваження, які мають бути враховані порушником, протягом 20-ти календарних днів із дня отримання зобов'язань банку щодо усунення порушень. Якщо банк допустив порушення, для усунення якого потрібно більше ніж зазначений термін у два місяці, то письмове застереження до банку не застосовується. У такому разі до банку повинен бути застосований інший захід впливу. [37, с. 17-54; 59; 56, с. 20-93]

Наступний крок – скликання загальних зборів учасників, спостережної ради банку, правління банку.

Такі збори учасників, ради, правління банку скликаються з метою складання банком таких регламентів:

- плану фінансового оздоровлення;
- програми капіталізації;
- плану реорганізації;

- плану заходів щодо усунення допущених банком порушень банківського законодавства.

У скликанні загальних зборів учасників спостережної ради банку, правління банку ініціатором виступає Національний банк в разі якщо:

- обсяг негативно класифікованих активів більше 20%;
- за результатами фінансового року банк має збитки;
- фінансове оздоровлення банку потребує залучення додаткових коштів акціонерів. [51, с. 19-49]

Протягом трьох робочих днів після проведення загальних зборів, банком має бути подано до Національного банку розроблений та схвалений план фінансового оздоровлення, програму капіталізації, план реорганізації, план заходів щодо усунення допущених банком порушень.

Банк має скласти план заходів на строк, який установлюється індивідуально та з урахуванням характеру проблеми та допущених порушень, має право бути ініціатором продовження строку виконання плану заходів за наявності обґрунтованих підстав.

Національний банк протягом 10 робочих днів із дня отримання плану заходів розглядає його щодо ефективності і відповідності усім вимогам Національного банку України. У разі погодження плану заходів Комісія Національного банку приймає відповідне рішення. Якщо Національний банк має зауваження або ж пропозиції щодо наданого банком плану заходів, то банку має бути відіслано лист за підписом уповноваженої посадової особи Національного банку із викладеними зауваженнями або ж пропозиціями.

Національний банк повинен не пізніше ніж за місяць до закінчення строку дії плану заходів провести інспекційну перевірку даного банку.

У разі якщо банк не подав у встановлений строк плану заходів або ж не виконав план заходів та його фінансовий стан значно погіршився, Національний банк повинен застосувати до банку інші заходи впливу. [3; 53; 60]

Укладення угоди в письмовій формі з банком відбувається у тому разі, якщо:

- банком порушуються значення економічних нормативів та лімітів валютної позиції;
- відбувається зниження розмірів регулятивного капіталу менше за статутний;
- банком здійснюється ризикова діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку.

Банк, що допустив зниження розміру регулятивного капіталу менше статутного або порушив хоча б один із нормативів капіталу, установлених Національним банком, зобов'язаний подати до Національного банку програму для укладання письмової угоди. Програма капіталізації надається банком протягом 10 днів з дня встановлення факту зменшення рівня регулятивного капіталу та має визначати порядок і строки виконання запланованих заходів. Банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал банку в будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу достатності регулятивного капіталу.

Банк, що допустив порушення значень лімітів валютної позиції більш ніж 5 разів поспіль, зобов'язаний протягом семи календарних днів із дня порушення, подати Національному банку план заходів щодо порядку та строків усунення допущеного порушення для укладення письмової угоди щодо його виконання.
[59]

Письмова угода має укладатись у двох примірниках та підписуватись від імені банку, а саме головою правління банку (керівником філії іноземного банку) та/або іншою уповноваженою банком особою і засвідчуватись відбитком печатки банку.

Банк у письмовій угоді може брати на себе обов'язки щодо:

- виконання плану фінансового оздоровлення, спрямованих те щоб забезпечити прибутковою діяльність;
- розроблення та запровадження положень стосовно покращення практики кредитування;
- проведення зовнішнього аудиту фінансового стану банку;

- прийняття рішення про тимчасове обмеження на збільшення активів і зобов'язань банку;
- прийняття рішення про обмеження розміру кредитів, які надаються інсайдерам, пов'язаним особам банку;
- прийняття рішення про тимчасове зниження розміру процентів за депозитами, що залучаються;
- тимчасового припинення виплати дивідендів;
- прийняття рішення про обмеження розміру суми, яка може виплачуватись банком для своїх працівників у формі заробітної плати та премій;
- здійснення реорганізації банку;
- поліпшення якості активів, а також і шляхом вкладення коштів у безризикові активи (державні цінні папери з подальшим їх блокуванням на рахунках у цінних паперах банку за безумовною операцією в депозитарії державних цінних паперів Національного банку України та депозитні сертифікати Національного банку за умови їх розміщення Національним банком) у розмірі 50% від розрахункової загальної суми резервів під негативно класифіковані активи, якщо обсяг саме таких активів становить 30% і більше від загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та формуватися резерв;
- 40% від розрахункової загальної суми резервів під негативно класифіковані активи, якщо обсяг саме таких активів становить від 20 до 30% від загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та бути сформованим резерв;
- 30 відсотків від розрахункової загальної суми резервів під негативно класифіковані активи, якщо обсяг саме таких активів становить від 10 до 20% від загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та бути сформованим резерв.

Національний банк України приймає рішення про застосування іншого заходу впливу, якщо банк:

- не надав з урахуванням письмових зауважень Національного банку доопрацьованого ним проекту угоди протягом 15 календарних днів із дня надсилання Національним банком листа із зауваженнями до проекту письмової угоди;
- ухилився від укладання письмової угоди.

В разі невиконання банком прийнятих на себе зобов'язань Національний банк приймає рішення про дострокове припинення дії письмової угоди з банком та застосовує до такого банку інший захід впливу. [60, с. 70-78]

Зупинка виплат дивідендів чи розподілу капіталу у будь-якій формі застосовується до банку:

- який порушив хоча б один із нормативів капіталу або у тому разі якщо Національний банк визнає, що виплата дивідендів і розподіл капіталу в будь-якій формі призведе до порушення нормативів капіталу;
- у якого викуп своїх власних акцій призвів або ж призведе до зниження рівня регулятивного капіталу до мінімально зазначеного;
- якому надсилається лист з вимогою щодо розроблення плану фінансового оздоровлення на період виконання такого плану;
- у якого розмір регулятивного капіталу менший, ніж розмір статутного капіталу.

Рішення Національного банку про те, щоб зупинити розподіл капіталу в будь-якій іншій формі може бути прийняте одночасно із погодженням розробленого банком плану фінансового оздоровлення або укладенням угоди у письмовому вигляді. Національний банк не застосовує цей захід впливу, якщо акціонери банку прийняли рішення про спрямування нарахованих дивідендів на придбання акцій нової емісії або попередньо викуплених банком в акціонерів для поповнення статутного капіталу. [42, с. 44-75; 3]

Установлення для банку підвищених економічних нормативів застосовується у разі, якщо:

- рівень негативно класифікованих активів становить 40% і навіть більше від загальної суми активів;

- загальна сума недосформованих резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями становить понад 40 % від загальної розрахункової суми резервів;
- надмірна величина ризику концентрації [сукупна величина заборгованості банку, що розрахована за алгоритмом нормативу максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам, щодо підприємств однієї галузі становить понад 200 % статутного капіталу банку)];
- здійснення операцій з інсайдерами на тих умовах, що більш сприятливе за звичайні;
- надання кредиту у розмірі, який перевищує встановлений норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, без наявності забезпечення кредиту безумовним зобов'язанням або ж грошовим покриттям.

Національний банк протягом трьох робочих днів після прийняття рішення щодо встановлення підвищених значень економічних нормативів повідомляє цей банк щодо застосованого заходу впливу до нього. [60; 3]

Підвищення резервів на покриття можливих збитків за кредитами і іншими активами. Зазначений захід застосовується у тому разі, якщо виявлені наступні порушення:

- неподання на вимогу уповноважених Національним банком осіб документів або ж інформації задля перевірки достовірності оцінки фінансового стану позичальників банку, правильності їх класифікації і достатності резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями;
- невиправлення звітності у тому порядку порядку, який було встановлено Національним банком України;
- недотримання нормативів кредитного ризику;
- невиконання у встановлений строк вимог Національного банку щодо усунення наявних порушень. [3]

Обмеження, зупинення чи повне припинення здійснення окремих видів операцій, які здійснюються банком, тобто Національний банк має право прийняти рішення про такий вид впливу, у разі якщо:

- установлення процентних ставок та комісійних винагород знаходиться на рівні, що є нижчим ніж собівартість банківських послуг у цьому банку;
- недостатності надходжень банку для підтримання на потрібному рівні його регулятивного капіталу, забезпечення формування резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями;
- проведення операцій Національним банком кореспондентськими рахунками банків, які є незареєстрованими;
- порушення економічних нормативів, установлених Національним банком.

Зупинення чи припинення валютних операцій банку у вигляді встановлення однієї з таких вимог:

- установлення для банку зменшеного до 5 % пунктів значення відповідного ліміту на строк до 6-ти місяців;
- зупинення або обмеження здійснення окремих валютних операцій;
- припинення здійснення окремих валютних операцій і відкликання генеральної ліцензії на здійснення усіх валютних операцій.

Рішення про заборону надавати бланкові кредити банку у разі якщо:

- обсяг негативно класифікованих активів якого перевищує 10 % від суми активів, за якими має оцінитися ризик та сформуватися резерв згідно із нормативно-правовими актами Національного банку;
- банк не сформував у достатньому обсязі резерви для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями.

Накладання штрафів може застосовуватись у разі:

- подання недостовірної, неподання або несвоєчасне подання інформації про структуру власності, незабезпечення виконання банком вимог

законодавства України щодо розкриття інформації про структуру власності;

- невиконання звітності в порядку, що був установлений Національним банком;
- порушення банком порядку формування обов'язкових резервів;
- порушення економічних нормативів регулювання діяльності банків;
- порушення вимог щодо нормативно-правових актів Національного банку про залучення коштів на умовах субординованого боргу до капіталу банку і дострокового його погашення;
- недотримання банком розміру резервування коштів за договором про залучення уповноваженим банком депозиту, кредиту чи позики в іноземній валюті від нерезидента;
- порушення встановлених Національним банком значень лімітів загальної (довгої, короткої) валютної позиції банку
- порушення вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, тобто відмиванню цих доходів. [43; 60, с. 45-60]

Національний банк накладає на власників істотної участі в банку – юридичних осіб штраф за кожне порушення ними порядку набуття або збільшення істотної участі в банку. Штраф нараховується і сплачується у місцевій валюті, тобто, гривні України.

Штраф за порушення порядку, строків і технології виконання операцій, що встановлені нормативно-правовими актами Національного банку, накладається на банк за:

- перше порушення протягом календарного року - у розмірі 0,01 % від суми статутного капіталу, що є зареєстрованим банком (може застосовуватися також письмове застереження щодо потреби усунення допущеного порушення);
- друге порушення протягом календарного року - у розмірі 0,05 % від суми статутного капіталу, що є зареєстрованим банком;

- третє і подальші порушення протягом календарного року - у розмірі 0,1 % від суми статутного капіталу, що є зареєстрованим банком.

Штраф за подання недостовірної інформації, неподання інформації, документів або ж копій документів та письмових пояснень з питань діяльності банку на письмову вимогу уповноваженої посадової особи Національного банку на проведення перевірки накладається на банк за:

- за перше порушення протягом календарного року – у розмірі 0,05 % від суми статутного капіталу, що є зареєстрованим банком;
- за друге і подальші порушення протягом календарного року – у розмірі 0,1 % від суми статутного капіталу, що є зареєстрованим банком.

Недостовірною інформацією є інформація, що не підтверджена чи суперечить даним першонаданих документів.

2.3. Організація роботи з проблемними банками

Що стосується особливого контролю за діяльністю такого «неправильного банку-руйнівника», Національний банк України застосовує особливий режим контролю в разі наявності хоча б однієї з таких ознак:

- невиконання керівником банку вимог Національного банку щодо усунення виявлених порушень;
- відсторонення керівника банку від займаної ним посади;
- виявлення за результатами безвиїзного нагляду або інспекційної перевірки фактів здійснення ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників та кредиторів, порушень банківського законодавства, а також одержання доходів із порушенням законодавства України, навіть якщо ці порушення не призвели до погіршення фінансового стану банку;
- виникнення реальної загрози невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами;

- потреба у посиленому контролі за діяльністю банку задля уникнення можливості невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами;
- потреба у контролі за діяльністю банку протягом 6-ти місяців із дня втрати ним статусу перехідного;
- наявність конфлікту інтересів у банку;
- надання такому банку Національним банком кредиту задля підтримки ліквідності;
- наявність у банку кредиту для підтримки ліквідності, отриманого від Національного банку України;
- застосування іноземних санкцій.

Правління Національного банку приймає рішення про обмеження діяльності банку шляхом призначення куратора банку, строк його повноважень та відміну призначення куратора банку. [42; 41, с. 56-63]

Куратор банку призначається з числа службовців Національного банку, які мають вищу економічну або юридичну освіту, досвід роботи на керівних посадах у банку або підрозділі служби банківського нагляду та бездоганну ділову репутацію.

Національний банк володіє правом встановлювати такі особливі вимоги до розрахунків банку, у якому було призначено куратора:

- заборонити використання для розрахунків прямих кореспондентських рахунків;
- перевести банк на модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в СЕП;
- установити порядок здійснення банком та його відокремленими підрозділами початкових платежів з урахуванням наявності коштів на кореспондентському рахунку банку та змісту платежів.

Куратор банку здійснює посилений контроль за діяльністю банку шляхом проведення аналізу фінансової, статистичної звітності та іншої інформації, що подається банком до Національного банку.

Банк зобов'язаний забезпечити куратора, призначеного Національним банком, окремим приміщенням, що обладнане необхідними технічними засобами, з доступом до відповідних програмно-технічних комплексів банку для перегляду в режимі поточного часу всіх операцій банку та його клієнтів. [32; 33]

Повноваження куратора:

- здійснення постійного контролю за проведенням банківських операцій;
- отримання інформації та ознайомлення з документами щодо проведення банком операцій і визначення рівня ризиків, на які він може наражатися;
- ініціювання встановлення порядку виконання банком та його відокремленими підрозділами початкових платежів, з урахуванням наявності коштів на кореспондентському рахунку і змісту платежів, обрання способів організації управління черговістю початкових платежів;
- ініціювання заборони на використання для розрахунків прямих кореспондентських рахунків;
- ініціювання переведення банку на модель обслуговування консолідованого кореспондентського рахунку в СЕП, яка дає банку можливість здійснювати початкові платежі від імені відокремлених підрозділів або через внутрішньобанківську міжфілійну платіжну систему;
- ініціювання проведення нарад з керівництвом банку для отримання пояснень та інформації щодо вжитих банком заходів, що пов'язані з усуненням порушень і недоліків та забезпеченням фінансової стабільності цього банку;
- бути присутнім на загальних зборах акціонерів, на засіданнях ради і правління банку з правом дорадчого голосу, а також на засіданнях комітетів і нарадах керівництва, переговорах з інвесторами банку з питань продажу чи реорганізації банку, шляхів його оздоровлення за рахунок коштів учасників;

- здійснення контролю за своєчасним виконанням банком вимог, висунутих Національним банком України до банку за результатами його діяльності.
- інформування керівництва служби банківського нагляду щодо результатів аналізу фінансового стану банку, а у разі виникнення негативних тенденцій та виявлення проблем у його діяльності, які можуть загрожувати втрати ліквідності та платоспроможності, інтересам кредиторів та вкладників, оперативно готувати обґрунтовані пропозиції щодо подальших наглядових дій за цим банком.
- виконання функцій, що пов'язані зі здійсненням контролю за використанням коштів, отриманих від Національного банку.
- звертання до Національного банку з клопотанням щодо розгляду питання про застосування відповідного заходу впливу згідно з вимогами статті 73 Закону «Про банки та банківську діяльність» до посадових осіб або осіб, які діють за їх дорученням, якщо вони перешкоджають здійсненню функцій куратора банку, зокрема створюють умови, за яких куратор не може повністю або частково здійснювати повноваження, покладені на нього Національним банком;
- винос за межі банку копій документів, що можуть свідчити про факти порушення банком банківського законодавства, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку. [21; 22; 20]

Обов'язки керівництва: протягом 14 календарних днів з дня призначення куратора скласти комплексний план щодо вжиття заходів, спрямованих на:

- підвищення рівня капіталізації банку;
- підвищення рівня ліквідності і платоспроможності;
- зупинення відпливу коштів клієнтів і збільшення ресурсної бази банку;
- погашення наданих кредитів і нарахованих несплачених відсотків за них, заборгованості за іншими активами та активізацію претензійно-позовної роботи;

- погашення простроченої заборгованості банку, реструктуризацію зобов'язань банку;
- погашення заборгованості перед Національним банком;
- зменшення витрат, зокрема адміністративних, процентних та інших операційних, збільшення доходів.

Проблемний банк визначається Національним банком України тоді, коли цей банк відповідає хоча б одному з наступних критеріїв:

- банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5% і більше (щоденного розміру регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами Національного банку України мінімального розміру регулятивного капіталу - п'ять і більше разів та/або значення нормативу достатності регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами Національного банку України нормативного значення цього нормативу - два і більше разів);
- банк не виконав вимогу вкладника або іншого кредитора, строк якої настав п'ять і більше робочих днів тому, та/або встановлено факти невідображення в бухгалтерському обліку документів клієнтів банку, що не виконані банком у строк, встановлений законодавством України;
- системне порушення банком законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5% і більше значення хоча б одного з нормативів ліквідності нижче мінімальних нормативних значень, встановлених нормативно-правовими актами Національного банку України, що розраховуються:
 - за щоденними розрахунками - п'ять і більше разів;
 - щодаки - два і більше разів;
- обсяг негативно класифікованих активів банку (крім санаційного) має становити 40 % і більше загальної суми активів, за якими повинен

оцінюватися ризик та формуватися резерв, згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України;

- банк не має ефективних і адекватних систем внутрішнього контролю та/або управління ризиками, що створюють загрозу інтересам вкладників або інших кредиторів банку
- систематичне подання та/або оприлюднення недостовірної інформації або звітності з метою приховування реального фінансового стану банку, у тому числі щодо операцій із пов'язаними з банком особами.
- Національний банк України має право віднести такий банк до категорії проблемних за інших підстав, визначених нормативно-правовими актами Національного банку України.[19;30;29]
- Щодо рішення про віднесення банку до категорії проблемного Національним банком України є банківською таємницею.
- Національний банк України має повне право заборонити проблемному банку використання для розрахунків прями кореспондентські рахунки та/або вимагати від проблемного банку провести розрахунки виключно через консолідований кореспондентський рахунок.

У строк 180 днів, проблемний банк зобов'язаний привести свою діяльність у відповідності до законодавства та бути визнаним як відповідний законодавству або буде віднесений як банк до категорії неплатоспроможних. [3; 21]

Поперед усе, за вирішення проблем, що виникли у банку відповідають його власники та керівництво, однак органи регулювання та нагляду повинні бути готовими до оперативного вжиття заходів, що спрямовані на вирішення проблем банку. Це означає, що орган регулювання та нагляду повинен бути здатний:

- виявляти ознаки проблемності такого банку на самому ранньому етапі;
- стимулювати, у випадку необхідності, прийняття оздоровчих або ж коригуючих заходів безпосередньо самим банком;
- визначити та своєчасно вживти заходів, якщо проблема не може бути вирішена власними зусиллями банку, з метою проведення реорганізації або ліквідації банку з найменшими втратами.[3;25]

Висновки до розділу 2

Отже, можемо зробити висновок, що в умовах навіть фінансових криз, Національним банком України здійснюється чіткий та прозорий нагляд за банківською системою України та усіма банками, які функціонують у ній.

Банківська система нашої країни постійно розвивається і Національним банком має моделізуватись система нормативно-правового базису, на основі якого здійснюються усі інспектування та перевірки усіх банків.

На сьогодні, ми маємо розуміти, наскільки важлива банківська система на фінансовому ринку нашої держави, так як від неї повністю залежить економічний розвиток України. Банківська система і пов'язане з нею законодавство, має весь час удосконалюватись, потребує розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність проаналізувати теоретичні основи банківської системи, запропонувати рекомендації щодо поліпшення управління її розвитком, спрямувати цей розвиток у необхідне для економіки та суспільства русло.

Вітчизняні банки проходять перевірку часом та Національним банком України в умовах постійних економічних трансформацій. Швидка зміна умов функціонування, вплив навколишнього середовища, вплив закордонними прикладами роботи їх системи банків зумовлюють постійний розвиток та удосконалення банківської системи нашої держави.

Не зважаючи, на існування нерозв'язаних проблем та недосконале законодавство, працює система удосконалення розв'язання таких недоліків.

Національний банк пильно слідкує за нормальною роботою банків та направляє їх розвиток та функціонування у потрібне русло.

Будь-яка еволюційна система має удосконалюватись, а коли мова йде про банківський нагляд в Україні, що діє, то це набуває особливого значення. Свідченням цього є невдідні 2005 -2009 рр., коли у цей період мали невтішні наслідки функціонування такої системи.

Так як і в кожній країні, банківський нагляд має специфічні риси, які характерні лише для цієї країни і були описані у двох підрозділах другого пункту.

ВИСНОВКИ

Стабільність функціонування банківської системи багато в чому впливає на успішність політики в державі в цілому. У ті часи, коли відбувається перехід від жорсткої адміністративної системи управління економікою до ринкового господарства банківська система має на меті забезпечення економічно виправданій розподіл фінансових ресурсів, стимулює конкурентні відносини, перебудову ціноутворення та пропорцій цін, приватизацію державного майна. Банківська система є важливою складовою фінансової та економічної системи нашої країни та її розвитку.

За допомогою фінансової системи держава і використовує фінансові ресурси на виконання своїх функцій. Від оптимально функціонуючої фінансової системи країни залежить фінансове забезпечення різних сфер суспільного життя. Чим більш розвинуті ринкові відносини, тим складніші й різноманітніші зв'язки в державі, ти складніша і фінансова система України.

На сьогодні, в Україні продовжується формування фінансової системи, яке було розпочато ще після проголошення незалежності. Саме цей процес є досить складним, тривалим і суперечливим.

В цілому, в Україні закладені підвалини фінансової системи ринкового типу. В цей же час, накопичилось і багато проблем, що стосуються як фінансової системи у цілому, так і окремих її елементів зокрема. Саме ці проблеми мають на потребі вирішення найближчим часом.

Проблемам у банківській та фінансовій системах України приділяється велика увага з боку науковців. Разом із цим, проблематика, що пов'язана із розумінням, змістом фінансової системи у вітчизняній економічній та юридичній науках, досліджена ще недостатньо. Так, немає чіткого її визначення, не встановлено остаточно її структури, ці та інші невирішені проблеми знижують результативність функціонування фінансової системи України в цілому та її складових зокрема. У зв'язку з цим, постає поточна проблема у формуванні нового концептуального бачення фінансової системи України, що передбачає оновлення постійного апарату, доктринального визначення цього терміна-поняття в процесі його практичного застосування, а також уточнення традиційних понять, із них пов'язаних.

Аналіз законодавства та існуючих наукових праць свідчить про те, що у вітчизняній науці мало фундаментальних наукових досліджень, які безпосередньо призначені аналізу стану фінансової та банківської систем України та обґрунтуванню напрямків її розбудови, зокрема є різні точки зору на зміст фінансової системи та банківської, та їх складових.

Слабо розкриті взаємопов'язані зв'язки і взаємодія елементів, що входять до складу цих систем, є дискусійним питанням на сьогодні. Головним чинником неузгодженості позицій науковців щодо основних проблем функціонування фінансової та банківської систем є відсутність єдиного методологічного підходу стосовно встановлення сутності фінансової системи та взаємодії їх складових. Саме таким підходом має бути метод системного аналізу, тобто розгляд фінансової системи по-перше, як складної системи, що існує і розвивається відповідно до певних законів та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність цих систем та зумовлюють як її поступальний розвиток як єдиного цілого, так і взаємозв'язок між їх складовими частинами.

Враховуючи зазначене, а також у зв'язку з відсутністю системного дослідження фінансової структури України, її системи та взаємодії її елементів, доцільним є звернення до таких та інших питань, що пов'язані з цим питанням, з точки зору теорії систем на рівні окремого дослідження.

Можемо зробити висновок і визначити, що банківська система – це сукупність банків, інститутів, кредитних установ і структурних механізмів, що діють у межах єдиного загальнодержавного фінансово-кредитного механізму. Іншими словами, це специфічна економічна та організаційно-правова структура, що забезпечує функціонування грошового ринку та економіки в цілому.

Можемо зробити висновок, що банки є економічно самостійними юридичними особами та повністю незалежними від розподільних та виконавчих органів державної влади при вирішенні питань, що пов'язані з їх оперативною діяльністю та покликана виконувати три головні функції: трансформаційну, створення платіжних засобів та регулювання грошової маси, забезпечення стабільності грошового ринку.

Як і у більшості країн, в Україні діє дворівнева система банків.

Процес створення сучасної банківської системи, яка відповідала б усім стандартам ринкової економіки, в Україні триває та триватиме ще довгий проміжок часу, адже в нашій економіці ще не відбулась необхідна трансформація цієї системи.

Що стосується комерційних банків, вони поступово оволодівають методами роботи ділових банків на території країн, де ринкові засади є домінуючими в системі економічних відносин.

Розвиток сучасних технологій у банківській справі та зростання рівня конкуренції на фінансових ринках спонукає до постійного пошуку нових видів банківського продукту, а відповідно і до розширення складу банківських операцій та зростання їх загального обсягу. Це виявляється у все активнішому вторгненні банків у нетрадиційні для них сфери діяльності, такі як страхування або ж туризм.

Проте, при тій різноманітності, що існує сьогодні, спектру банківських операцій будь-яку з них можна віднести до однієї з трьох визначених груп: пасивних, активних чи комісійно-посередницьких.

Взагалі, результати діяльності банків мають чітко виражений продуктивний характер, при наданні депозитних послуг вони акумулюють

тимчасово вільні від обігу кошти, перетворюючи їх на капітал, тобто ті ресурси, що «не працюють» примушені працювати на користь як окремих суб'єктів ринку, так і економіки в цілому.

Організація і своєчасне проведення банками розрахунків забезпечує умови неперервного товарообігу та створює можливості для ефективного пересування капіталів у господарстві. Реалізація інших банківських послуг також створює умови для нормальної підприємницької діяльності в різних секторах економіки та забезпечення належного життєвого рівня населення.

Чітке усвідомлення аспектів, що зазначені, є особливо важливим з огляду на поширене у політичних колах упередження щодо «непродуктивного» характеру функціонування системи комерційних банків у нашій державі.

Зазначені вище положення могли б сприяти подоланню негативного, історично складеного, стереотипу про банківські установи як про «недобудовану» на нашому вітчизняному секторі економіки, адже від усвідомлення суспільством важливої ролі фінансового ринку і банків як його ключових суб'єктів значною мірою залежить успішність заходів, спрямованих на подолання економічного спаду та становлення і всесторонній розвиток повноцінної ринкової економіки, яка спроможна забезпечити в Україні належний життєвий рівень населення та наблизити її до економічно розвинутих країн світу.

Аналіз стану системи банків в Україні дає можливість виявити проблеми, вирішення яких буде сприяти виходу із кризи комерційних банків та створенню в Україні банківської системи ринкового зразку.

В цілому, розвиток банківської системи України в умовах кризових явищ, цілі даного розвитку й обмеження, а також прийняття адекватних заходів, спрямовані на стабілізацію її банківської системи.

У сьогоднішні, ми розуміємо, що розвиток банківської системи в Україні – являється однією з необхідних умов ефективного функціонування економіки країни при переході до ринкових відносин, оскільки саме він сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів.

Не дивлячись на це, останнім часом все дедалі частіше спостерігається банкрутство банків, що свідчить про неправильно обрану ними стратегію та план розвитку. З даного аналізу динаміки розвитку банківської системи України можна зробити висновок, що кількість ефективно працюючих банків різко скоротилась за останні три роки.

Великий вплив на ефективність банківської роботи має невідповідність методів, що використовуються при плануванні розвитку та існування банків, сучасному стану та напрямкам розвитку фінансового ринку в Україні, процесу інтеграції країни у світове економічне співтовариство, яке не дає змоги для створення високоефективної банківської системи, породжує недовіру до неї суб'єктів господарської діяльності, обмежує можливість використання фінансового ринку для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів економічної системи у цілому.

У загальнонаціональному масштабі України вказується на ті фактори, що мають негативний вплив на розвиток такого процесу.

Перш за все, це є недостатнім розвиток усіх елементів грошової маси, що є наслідком незавершеної приватизації, за відсутністю достатньо розвинутого ринку цінних паперів, недостатній розвиток ринку казначейських зобов'язань.

По-друге, недостатньо висока ефективність функціонування підприємств та високий рівень податків, що не заохочують підприємства з активністю використовувати можливості співробітництва із комерційними банками, тобто ефект фінансового важеля при таких умовах наближається близько нуля або ж набирає від'ємного значення.

По-третє, низькі доходи громадян не можуть дати змоги у повній мірі розвивати споживчий кредит, що посідає важливе місце у кредитному портфелі комерційних банків в інших країнах.

Наступний пункт – впровадження у дію електронних платежів із використанням пластикових карток, що є домінуючими в країнах Європи, пов'язане з великими капітальними вкладеннями та потребує забезпечення

сталих та досить високих доходів громадян у суспільстві, що в свою чергу, тісно пов'язане з ефективністю функціонування економіки.

Також, слід зазначити, що як свідчать результати аналізів розвитку народного господарства та доходів населення у даному регіоні країни, то можна визначити, що рівень його економічного розвитку значно відрізняється від інших регіонів, що при подальшому розвитку фінансового ринку та банківської системи, буде зумовлювати нерівномірність розподілу попиту на фінансові послуги по всій території України.

Також, слід сказати, що у зв'язку з недостатнім розвитком ринку фінансових послуг структура активів і пасивів, а також показники роботи та діяльності банків на території України суттєво відрізняються від схожих та таких самих західних стандартів та нормативів банківської діяльності, саме це і не дає змоги орієнтуватись на них при прийнятті важливих рішень. Із розвитком фінансового ринку в Україні, по природі, буде спостерігатись зближення таких характеристик.

РЕЗІЮМЕ

В даній роботі розглядалось історичне становлення та розвиток банківської системи України, яка не зважаючи на випробовування кризами та нестабільністю, дійшла до сучасного етапу свого розвитку та функціонування.

Банківська система дуже розгалужена та складна, так як є основною складовою фінансової системи України, яка, в свою чергу, є складовою економічної системи України.

Основним та головним у цій системі є Національний банк України, який здійснює нагляд за усіма банками та банківською системою загалом, шляхом інспектування та отримання звітності від банків та є особливим центральним органом державного управління, принципи організації якого визначаються Конституцією України та Законом України «Про Національний банк України».

Банківська система країни працює під пильним наглядом Національного банку, який створює правове поле банківської діяльності та її функціонування. Ця система включає в себе Національний банк України, інші банки, тобто резиденти та нерезиденти, які є зареєстрованими у встановленому відповідно до закону, порядку, та небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів та інше.

Роль банківської системи полягає у контролюванні грошового обігу в країні та її фінансовому стані на ринку економіки як внутрішньому, так і світовому. Банківська система є одним із найрозвинутіших елементів

господарського механізму, оскільки реформування цієї системи було розпочато набагато раніше за інші сектори економіки, що визначалось ключовою роллю банків при вирішенні завдань при переході до ринку.

При порушенні вимог законодавства та інших «правил поведінки» у банківській сфері, банки підлягають вжиттю заходів впливу до таких банків та особливому контролю за їх діяльністю у подальшому.

Отже, наша банківська система на етапі розвитку та удосконалення для подальшого вдосконалення своєї роботи!

RESUME

This research examines the historical formation and development of the banking system of Ukraine, which, despite the crisis and instability, has reached the current stage of its development and operation.

The banking system is very diversified and complicated, as it is a major component of Ukraine's financial system, which in turn is part of Ukraine's economic system.

The main institution in this system is the National Bank of Ukraine, which supervises all banks and the banking system in general, by inspecting and receiving reports from banks and has a special central government body, the principles of which are determined by the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine about the banking system.

The banking system of our country operates under the close supervision of the National Bank, which creates the legal field of banking and its operation. This system includes the National Bank of Ukraine, other banks, means residents and non-residents, which are registered in accordance with the procedure established by law, and non-bank financial institutions, whose exclusive activity is accepting deposits, placing loans or maintaining customer accounts, etc.

The role of the banking system is to control money circulation in the country and its financial condition in the market of the economy, both domestic and global. The banking system is one of the most developed elements of the economic mechanism, as the reform of this system was started much earlier than other sectors of the economy,

which was determined by the key role of banks in solving problems in the transition to the market.

In case of violation of the requirements of the legislation and other "rules of conduct" in the banking sector, banks are subject to measures to influence such banks and special control over their activities in the future.

So, our banking system is at the stage of development and improvement for further improvement of its work!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 20 березня 1991р. № 872-ХІІ // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Про Національний банк України. Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-ХІV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
4. Савлук М. І., Мороз А. М., Коряк А. М. Вступ до банківської справи: навчальний посібник / відп. ред. М. І.Савлук. Українська фінансово-банківська школа. Київ: Лібра, 1998. 342 с.
5. Щибиволок З. І. Вступ до економічного аналізу комерційного банку: навчальний посібник. Тернопіль: вид. «Економічна думка». ТАНГ, 1998. 115 с.
6. Голубович А. Д., Клопотовский А. В., Наумов А. В. Создание системы кредитных карточек для коммерческих банков. Москва: Менатеп-информ, 1992. 104 с.
7. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика: навчальний посібник. Київ: Основи, 1997. 180 с.
8. Гроші та кредит: Підручник / За ред. проф. Б. С. Івасіва. Київ: КНЕУ, 1999.

9. Деньги, кредит, банки. Учебник под. ред. проф. О. И. Лаврушина Москва: Финансы и статистика, 1999
10. Дзюблюк О. До питання про суть комерційного банку і специфіку банківського продукту // Вісник НБУ № 4, 1999.
11. Мирун Н. И., Герасимович А. Банковское обслуживание предприятий и населения. - Киев: Национальная академия управления, 1996. 278 с.
12. Національний банк і грошово-кредитна політика. Підручник / За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза та канд-екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. Київ: КНЕУ, 2001. 348 с.
13. Савченко А., Дяченко Б. Національна система масових електронних платежів. // Вісник НБУ № 4, 2003 р.
14. Банківська енциклопедія. / під редакцією А. М. Мороза. Київ: Ельтон, 1993. 328 с.
15. Комерційні банки в Україні. Довідник. Київ: Вища школа, 1990. 62 с.
16. Мороз А. Основи банківської справи. Київ: Лібра, 1994. 330 с.
17. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 19 березня 1996р. № 93/96-ВР // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/93/96-%D0%B2%D1%80>.
18. Закон України "Про порядок іноземного інвестування в Україну" від 27.02. 2004р.
19. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова НБУ № 368 від 28.08. 2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
20. Положення НБУ «Про кредитування» № 246 від 28 вересня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0246500-95>.
21. Податки та бухгалтерський облік. 2000. № 59.
22. Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Постанова НБУ № 279 від 06.07.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>.

23. Васюренко О. В. Банківські операції. Навч. посібник. 3-тє вид., стереотип. Київ: Знання, 2002. 255 с.
24. Мітенко В. І. та ін. Основи лізингу: Навчальний посібник / Серія «Бібліотечка банкіра». Київ: Т-во "Знання", КОО, 1997. 138 с.
25. Цивільний кодекс України. Закон України № 435-IV від 16.01.2003. 2020р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>.
26. Про затвердження Інструкції «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні». Постанова НБУ № 368 від 28.08.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>
27. Положення «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів» затв. Постановою Правління НБУ № 306 від 08.09.2011 р.
28. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні. Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
29. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків – резидентів і нерезидентів. Постанова НБУ від 12.11.2003 р. № 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03#Text>.
30. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті. Постанова НБУ від 21.01.2004 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text>.
31. Про цінні папери і фондовий ринок. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
32. Про обіг векселів в Україні. Закон України від 5.04.2001 р. № 2374-III. // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>.

33. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України № 4452-VI від 23.02.2012 р. // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>.
34. Про розподіл банків на групи. Рішення комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків НБУ № 765 від 30.12.2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr765500-08#Text>.
35. Прозоров Ю. Концентрація банківської системи України: подальші перспективи. Вісник НБУ. 2003. № 1.
36. Латковська Т. А. Юридична категорія „банківська діяльність” // Наука і освіта. 2005: Матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 7 – 21 лютого 2005 р. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. Т. 45. Право.
37. Латковська Т.А. Принципи взаємодії Національного банку України з органами державної влади // Запорізькі правові читання: Міжнар. наук.-практ. конф. Запорізьк. націон. ун-т, 30 червня – 2 липня 2005 р. // Вісник Запорізького національного університету: Зб. наук. ст. Юридичні науки. – Запоріжжя: Запорізьк. націон. ун-т, 2005. № 2.
38. Латковська Т.А. Місце банківської системи у фінансовій системі держави // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. Вип. 223: У 3т. Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. Т. 1.
39. Матвієнко П.В. Становлення банківської системи незалежної України / П.В. Матвієнко // Економіка та держава. 2007. № 5.
40. Римар М.В. Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку / М.В. Римар, А.Р. Тушницький // Проблеми економіки та управління: збірник наук. праць. 2010. № 684.
41. Сохань П. Становлення банківської системи України / П. Сохань // Банківська справа. 2006. № 3.
42. Сугоняко О. Банки України: економіка і практика // Банківська справа. 1996. № 4.
43. Банківські операції: підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка Тернопіль: Вид-во: ТНЕУ «Економічна думка», 2009.

43. Онищенко Ю.І. Основні етапи формування структури банківської системи України в залежності від структурних характеристик. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1428/1>.
44. Агрес О.Г. Проблеми розвитку банківської системи в Україні / О.Г. Агрес // Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського . 2015. № 3.
45. Основні показники діяльності банків. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=347
46. Аборчі О.В. Аналіз еволюції та сучасного стану банківської системи України URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.
47. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні / І.В. Грановська // Економічний вісник університету: збірник наукових праць. 2011. № 11. № 17.
48. Вовчак О.Д. Банківська справа в Україні: стан, проблеми і перспективи розвитку / О.Д. Вовчак // Фінанси України. – 2003. - № 10.
49. Д'яконова І.І. Історичні аспекти розвитку банківської системи України 2008р
50. І.І. Д'яконова // Економіка промисловості. 2008. № 2.
51. Кузнєцова А.В. Вплив глобалізації на розвиток банківської системи України: монографія / А.В. Кузнєцова. Одеса: Видавництво «Атлант», 2011.
52. Карчева Г.Т. Особливості становлення та розвитку банківської системи України / Г.Т. Карчева // Економіка і прогнозування 2005. № 2.
53. Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.02.2012 р. № 4452-VI
54. Швець Н.Р. Формування нових правил та принципів банківського нагляду в Україні: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009.

55. Суржинський М. Поняття і сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні. Юридичний журн. 2004. № 8 URL: [www//http/justinian.com.ua/article.php?id=1365](http://www/http/justinian.com.ua/article.php?id=1365).
56. Міщенко В.І. Банківський нагляд: навч. посібник / В.І. Міщенко, А.П. Яценюк, В. В. Коваленко. Київ: Знання, 2004.
57. Гудзь Т.П. Банківський нагляд: навч. посібник / Т.П. Гудзь. Київ: Ліра-К. 2008.
58. Д'яконова І.І. Модернізація банківського нагляду в Україні: монографія / Л.Г. Кльоба // Наук. вісн. НЛТУ України. 2011. Вип. 21.2.
59. Барановський О.І. Розвиток банківської системи України / за ред. Д-ра екон. Наук Барановського О.І. Київ: Ін-т економіки та прогнозування, 2008.
60. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 4.06.1997 № 212
61. Про затвердження Положення про структуру системи банківського нагляду Національного банку України та його повноваження щодо адекватного реагування на порушення в діяльності комерційних банків. Постанова НБУ від 17 листопада 1997 р. № 380
62. Закон України «Про банківські товариства» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII.